

HI HA DOS GRANS DIALECTES CATALANS?

LLUÍS FORNÉS (13-04-2015)

“La lengua limosina se conoce en su mejora que vino a parar a Valencia (...) siendo como es toda una, o de la que se deducen las dos, Catalana y Valenciana”.

“La Lengua Valenciana es apostólica, eloquente, elegante, abundante, emphática, agradable, graciosa, blanda, dulce, suave, apta para aprender las demás, significativa y breve. Calidades y grandezas para poder competir con las otras lenguas. Es apostólica por lo que se sabe, y se ha referido del apostólico propheta S. Vicente Ferrer, gloria y honor excelso de la Nación Valenciana”.

Carles Ros

INTRODUCCIÓ

La visió dels dos grans dialectes catalans no és més que un concepte reduccionista, espanyolista, de la llengua. La concepció tradicional, que reivindicuem i volem recuperar, és europea, i entenem –i voldríem ser objectius i imparcials- que és correcta, des del punt de vista científic; encara que, evidentment, deixem la porta oberta a noves aportacions.

En la Jornada de la Dictada Occitana 2015, celebrada a l'ermitori de sant Pau d'Albocàsser -“Porta càtara del Maestrat”, com denominen el poble per allí- es va produir una observació molt perspicaç que ens va recordar el primer article que vam publicar l'any 1988 al respecte¹. L'asseveració, citada de memòria, és: “El català no està format per un dialecte oriental i un d'occidental; hi ha un dialecte oriental i la llengua que van dur els càtars per l'interior, en una línia claríssima que baixa d'Occitània al País Valencià”. Anem a pams: els càtars, sí, però molts més també, al llarg de, com a mínim, sis segles; dit d'una altra manera: Hi ha repoblacions nombroses d'occitans que vénen a terres valencianes, des del segle XIII al XIX, els quals no s'han estudiat en cap

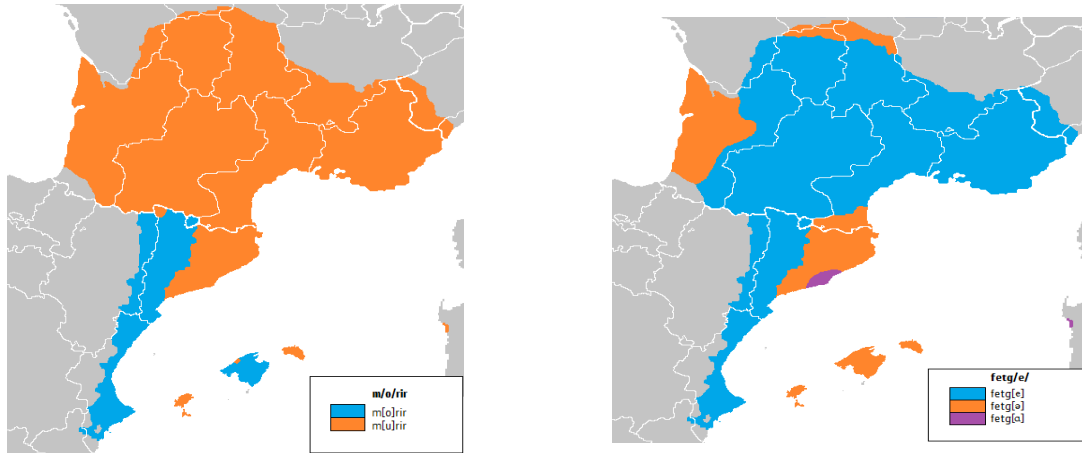
¹“Factors històrics dels dos grans dialectes catalans” L. Fornés Revista *AFERS*, Catarroja, 1988-89. pp 251-268.

universitat valenciana mai; i és evident que la similitud de parlars dels provençals, auvernyats, gascons, etc amb els valencians i catalans han de comptar, a l'hora d'estudiar la llengua, la llengua tota: de Garait a Guardamar. Altrament, continuarem sense entendre... un fum de coses.

TÒNIQUES I ÀTONES EN TOT EL DIASISTEMA

La diferència principal que fonamenta l' existència dels dos dialectes -sense comunitat humana que duga el seu nom- que va descriure Milà y Fontanals, l'any 1861, és la pronunciació de les 'e', 'o' àtones de forma distinta en el català oriental. Però, tal afirmació no significa res més que això, *grosso modo* dit: El català oriental pronuncia d'una manera peculiar, les 'e', 'o' àtones les quals fa 'ə' 'u'. ²

² L'exemple gràfic, els dos mapes que acompanyen l'article, són del filòleg Àlex Ordaz.



PROVENÇALS, GASCONS I DIASISTEMA OCCITANO-ROMÀ

Els dos grans dialectes catalans que va descobrir Milà y Fontanals encara no han trobat una explicació satisfactòria, definitiva; ni la trobaran, asseverem, mentre no s'estudie la llengua de valencians i catalans en el seu context natural, el diasistema occitano-romà, la nostra secular llengua llimosina, provençal o d'Òc. Per a fer-ho bé, s'ha de tindre en compte que la modalitat lingüística valenciana, la catalana, la mallorquina, la provençal, la gascona, la llenguadociana... pertanyen a un mateix sistema lingüístic, cosa que no s'ha tingut en compte fins ara. Sanchis Guarner va focalitzar el seu interès en el substrat preromà, i allà pels anys 50 va llançar la seua teoria que la base ibèrica a un costat i la cèltica a l'altre podien ser les causants dels dos dialectes, pero diverses troballes arqueològiques van posar en dubte les afirmacions de Sanchis. Badia i Margarit posa l'èmfasi, tant en el substrat com en la romanització, pero la seua hipòtesi tampoc va obtindre el vistiplau dels científics, donat que algunes diferències entre els dos dialectes es van produir els segles XV, XVI... i, fins i tot, el XIX. Per a Veny: "trobo arriscat d'atribuir excessives repercussions lingüístiques als diversos pobles pre-romans". VENY, J. (1982:27)

Mentre els estudiosos continuen buscant en el substrat només, sense prendre en compte la realitat lingüística actual, en estudi sincrònic també, relacionant totes les formes de la globalitat del sistema, i elles amb la història: repoblacions, càtars, provençals, gascons, etc, no es podrà arribar a conclusions vàlides. Tan senzill com això entenem que és el problema irresolt de l'explicació de la diferència entre els parlars de Barcelona, Girona, etc i els de València, Tortosa i Lleida.

L'invent de Milà y Fontanas: el fet d' observar que hi havia una línia que dividia els parlars dels valencians i catalans en dos conjunts, basant-se en la pronunciació de les 'e' i les 'o' àtones, no és més que una visió espanyola del tema, sense dubte. Si l'autor haguera tingut una visió europea –o, com a mínim global, completa, de la llengua- hauria pogut observar (remarquem que estem a finals del segle XIX), que a les comarques centrals valencianes –per posar un exemple concret- el comerç, que movia milions de pessetes, estava dirigit majoritàriament per provençals i gascons³, entre altres occitans, als quals els hem d'atribuir, sense dubte, l'aparició de mots com: 'riurau', Mont-caud, Mont-arroi, La Peira, etc. Conceptes d'un mateix sistema lingüístic que anaven nivellant-se, salvant les diferències que normalment es produïrien al principi, però adoptant els forasters, els "francesos" -encara que, occitanòfons- les formes valencianes, però això sí: deixant petjades de la llengua pròpia, duta de més enllà dels Pirineus. A Milà y Fontanals li preocupava estrictament 'el català', no la Llengua en conjunt, ni la llengua valenciana, la clàssica, la del Segle d'Or Valencià, no: El català. I va decidir que el català es dividia en dos grans dialectes, oriental i occidental, i a la punta de baix estava 'el valencià'. Sense dubte una primera pedra, o una més, per a bastir la nefasta Batalla de València.

³ Vegeu "Occitans benestants esdevenen valencians" a *Paraula d'Oc*, 13.

Si Milà haguera tingut en compte la Llengua tota, podria haver dit que: “El català oriental neutralitza les ‘e’, mentre la resta del sistema lingüístic no ho fa; i les ‘o’ àtones pronunciades ‘u’ és una pronúncia compartida per tota la resta de la llengua del nord de Catalunya. I, en tot cas, el seu interès podia haver sigut buscar l’explicació de tal fenomen en el català oriental. La modalitat lingüística catalana per antonomàsia era la que presentava aquelles peculiaritats.

De l’estudi parcial de la llengua no es pot arribar a conclusions generals; ho va fer Milà y Fontanals i un fum de catalans més, i d’occitans (mestre Alibèrt entre ells) seguint les pautes que els donaven des de Barcelona. I... “no és això, companys, no és això”: Els dos grans dialectes catalans no existixen.



Mapa que acompanya l'article de Cécilie Chambrud

De França va arribar, l'any 2006, un article publicat a Le Monde per Cécilie Chambrud on es diu que la llengua valenciana es parla a Lleida, la Franja d'Aragó, etc. que es va convertir en viral en les xarxes socials⁴. I l'autora té la seua raó, donat que la visió de les

⁴ Cécilie Chambrud

coses depén de la perspectiva que es vulga adoptar, i és evident que la llengua que es parla a València -la llengua valenciana-, la del Sud de Tarragona, Lleida, la Franja, etc és 'més igual' que el català oriental, que és una modalitat diferent.

Els dos grans dialectes catalans no existixen més que en la *welstanhaung* d'alguns lingüistes catalans.

CONCLUSIONS

Diversos problemes sociolingüístics valencians encara no resolts només es poden comprendre si s'estudia el sistema lingüístic globalment, de Garait a Guardamar i de Bordèu a la Gàrdia: La neutralització de les 'e', 'o' àtones en el català oriental; l'increment incoatiu 'esc', 'isc', en la llengua valenciana clàssica i en el valencià actual, etc.

En estar fortament relacionades llengua i història, cal que la ingent quantitat d'occitans que han vingut a terres valencianes des de la mateix creació del Regne a, pràcticament, l'actualitat, siga tractada per les universitats valencianes amb el mateix rigor i respecte que ho fem des de l'associació Òc-València, si volem acabar d'entendre algun dia per què els valencians estem patint diversos problemes sociolingüístics.

A la pregunta que encapçala el nostre article: Hi ha dos grans dialectes catalans? La resposta és: No.